

RYGJAVERN

NR. 3 / 2011 - 36.ÅRGANG

Utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland

Det som lønner seg er ikke lønnsomt

Hva er naturen verdt, og går det an å sette en pris på et intakt øko-system? The Economics of Ecosystems & Biodiversity (TEEB) forsøker ved sin forskning å beregne hvilke verdier naturen representerer. Det er eksempelvis mange bønder i Sør-Amerika som er avhengig av at regnskogen blir stående å produsere regn – og det er de villige til å betale for. Flere jobber for et system der en kan betale en økosystemtjenesteskatt til land og grunneiere for at de skal la være å hugge regnskogen. For at de skal ha råd til å la den stå, og for at regnskogen dermed fortsatt skal kunne produsere regn og være verdens lunger.

TEEB har beregnet at gevinsten av å ta vare på naturen er 10-100 ganger kostnaden av å måtte reparere den. Det er kjempebra at en har skjønnet dette nå. Det er desto mer frustrerende når en ser at det som lønner seg ikke er lønnsomt i vårt vekstbaserte økonomisystem. Dersom en kun tenker på arbeidsplasser og verdiskapning vil det dessverre lønne seg å ødelegge først for deretter å reparere.

Det er derfor svært interessant å registrere at økonomer nå begynner å snakke om krets-økonomi eller økologisk økonomi. Der tas alle forhold inn i regnestykkene, og det som ganger menneskene i et langt perspektiv vil dermed også lønne seg økonomisk. Kanskje vil jeg oppleve at grønne økonomer og professorer i Bodø vil bli avgjørende for at naturvernarbeidet skal få den nødvendige integrasjonen i samfunnet?

Linn K. Hanching

Mostun skal bli byens perle!

Fra åpningen av Mostun natursenter søndag 6.november.

Stavanger har fått sitt "grønne hus", 16 år etter at ideen ble fremmet første gang. Den gang var det Klinkenberggata 17 som var kandidat. Nå er det Mostun som er realiteten. Søndag 6.november ble

Mostun natursenter offisielt åpnet av park- og veisjef Torgeir Esig Sørensen. Inn i senteret flytter nå Naturvernforbundet og tre samarbeidende organisasjoner. Så skal det samles inn betydelige midler

for å utvikle Mostun som et grønt aktivitets- og kompetansesenter. Følg med - dette blir spennende!

Side 6 og 20

Strandnaturen mellom to permer

Alle kommuner i Rogaland kan misunne Strand. Ryfylkekommunen har nemlig fått sin egen "naturbibel". En særdeles dyktig gjeng naturvernere og fotoentusiaster har utgitt praktverket "Naturen i Strand" i høst. Den fortjener en utbredelse langt utover Strand kommunes grenser.

Side 14-15

Stille høstkveld i nærheten av Mjåvatn. Foto: Arvid Tjøstheim.

RYGJAVERN

NUMMER 3 - 2011
36. ÅRGANG

Redaksjonen ble avsluttet 1. des 2011
Viderebruk av stoff er tillatt ved
kildehenvisning

Redaksjon: Erik Thoring (ansv.),
Per Anda (design og montasje)

Utgiver: Naturvernforbundet i
Rogaland

Opplag: 1300

Trykk: Centrum trykkeri AS

NATURVERNFORBUNDET I ROGALAND

Kontoret er vanligvis åpent
mandag og tirsdag 9-16

Org.nr.: 971 339 993

Besøksadresse: Sandvigå 24, 3. etg.

Postadresse: Pb. 441, 4002 Stavanger

Telefon/faks: 51 52 88 11 / 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Hjemmeside:

www.naturvern.no/rogaland

Bankgiro: 3201.41.37571

Daglig leder: Erik Thoring
mob/tlf: 416 83 238 / 51 89 06 90

Styreleder: Eirin Hivand Haneberg
tlf: 51 47 98 59

Lokallag og kontakter:
Strand: Egil Tjensvold
tlf: 51 74 75 20

Dalane: Eirin Hivand Haneberg
tlf: 51 47 98 59

Suldal: Jarle Lunde
tlf: 52 79 70 33

Nord-Jæren: Erik Thoring
tlf: 51 89 06 90

Førsteårstilbud medlemskap:
Familiemedlem: 200,- (420,-)
Hovedmedlem: 175,- (350,-)
Student/pensjonist: 100,- (175,-)
Pris i parentes gjelder for følgende år.

Medlemskap tegnes på vår hjemmeside
www.naturvern.no/rogaland eller
e-post: rogaland@naturvern.no

NATUR OG UNGDOM

Postadresse:
Postboks 441, 4002 Stavanger

Kontor i Stavanger:
Sandvigå 24, 3. etg.

Internett:
www.nu.no

Naturvernforbundets dugnadsgruppe

Lyst å gjøre en frivillig jobb for miljøet?
Stå på stand? Være saksbehandler?
Rydde krattskog? Kartlegge natur?
Fotografere? Jobbe med data?

Vi og naturen har bruk for deg!

Meld din interesse til
rogaland@naturvern.no eller
kontakt oss på tlf 416 83 238.

Bilfri søndag på historiens skraphaug

Nye koster i kommunens miljøutvalg sørget for å feie Bilfri søndag på historiens skraphaug. Det forteller det meste om politikernes manglende vilje og evne til å ofre noe som helst på klimaets alter.

Søndag 4. september skrev Stavanger første og siste kapittel i historien om Bilfri søndag. Selve dagen opprant med øsende regnvær – og endeløse bilkøer. Frustrerte og sinte bilister, også kalt folkedypet, vet å si fra. Den som skriker høyest og mest samlet blir gjerne hørt. Så også i

kjølvannet etter Bilfri søndag.

Først bestemte et politisk flertall i miljøutvalget at Bilfri søndag skal arrangeres der den ikke forstyrrer biltrafikken. Altså i Stavanger sentrum. Så satte byutviklingsutvalget spikeren i kista. Flertallet der vil ikke ha noen Bilfri søndag i det hele tatt.

Og like godt kan det være. Signal- og symboleffekten av Bilfri søndag er at den arrangeres på Motorveien. Å flytte arrangementet til "festivalområdet" i sentrum har ingen sig-

naleffekt, og blir "waste of money".

Vi som var på Motorveien søndag 4. september hadde det aldeles utmerket. Mye folk til fots og på sykkel, værret tatt i betraktning. En perfekt arena for å formidle budskap om mer kollektivtrafikk og mindre privatbilisme. Det ville helt sikkert vært mulig å gjenta forsøket på Motorveien med litt mer smidig trafikkdirigering. Og ikke minst om byens befolkning hadde parkert bilen og respektert den bilfrie søndagen.

Syklistene inntok Motorveien 4. september – for første og siste gang. Foto: Anne Elisabeth Carlsen.

Dårlig sommervær ingen hindring

Sommeren 2011 går ikke over i historien som særskilt minneverdig hva været angår. Men oppslutning om badebåten til Marøy ble likevel god. 287 "badegjester" på 14 dager ga et daglig deltaker-tall på 20,5 personer. Bare sju av dagene var det opphold og glimt av sol og varme.

Som foregående år er det barna som dominerer. De kommer i regi av barnehager og SFO, og har åpenbart stor glede av å utforske øya.

I år deltok over 70 innvandrere de fleste i regi av Johannes Lærings-senter. 23 prosent av deltakerne

kommer som privatpersoner, enten som enkeltpersoner eller mindre grupper. Alle som deltok i år, fikk tilbud om guidet tur på øya og nær sagt alle takket ja til tilbudet. Ellers var det som vanlig nok å ta seg til: Grilling, volleyball, fiske, bading og krabbefangst.

Gratis sommerskyss til Marøy er for øvrig et særdeles klimavennlig, lavterskeltilbud. I gjennomsnitt brukte Marøyferja mindre enn 1 l diesel per dag og fraktet 20 personer. I tillegg viste det seg at 90 prosent av deltakerne kom til Breivik båthavn til fots, med sykkel eller buss.

Badebåten til Marøy ble gjort økonomisk mulig med støtte fra Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune.

Barn fra Nyhlund skole SFO deltok med liv og lyst i rydding av einer.

Ta buss til naturen

Hva med å ta bussen neste gang du skal ut på tur? Faktisk er det enkelte turer som blir bedre med buss fordi du slipper å gå tilbake samme vei for å hente bilen.

Naturvernforbundet og Stavanger Turistforening har laget fem turforslag med bruk av buss og båt på Nord-Jæren.

Forslagene finner du på

<http://www.naturvern.no/rogaland>

Skuffende svakt i Vitenfabrikken

2011 var året da foredragsserien "Natur på torsdag" skulle "ta av" i Vitenfabrikken i Sandnes. Etter gode besøkstall i fjor, hadde vi store forventninger til høstens foredrag. Men publikum sviktet.

Bare i alt 80 tilhørere eller nær halvparten av fjoråret. Et snitt på 20 deltakere per foredrag er langt i underkant av forventet.

Det har ikke manglet på markedsføringen. I år som i fjor ble det laget et programhefte som ble distribuert til samtlige medlemmer i fylkeslaget og i tillegg lagt ut på private og offentlige steder i regionen der det ferdes mye folk. Arrangementene ble også omtalt på ymse nettsteder og i trykte medier.

Men det var altså ikke nok til å mobilisere folk. Vi må nå gå i tenkeboksen før vi avgjør om foredragsserien skal gjentas neste år eller ei.

Foredragsholderne sviktet derimot ikke. Alle som en leverte "varene" – gode, kunnskapsrike og spennende foredrag som det fåtallige publikum viste å sette pris på. En stor takk går til disse:

Jan Rabben signerer sin bok "Frå Sirahavet til Seljestad" i Vitenfabrikken.

Torsdag 22. september:

Jan Rabben, naturfotograf og forfatter bak boka "Frå Sirahavet til Seljestad"

Torsdag 29. september:

Ferskvannsbiolog Tone Ankarstrand om ferskvannsmuslingens hemmeligheter.

Torsdag 6 oktober:

Fylkeskogsmester Stein Bomo om Rogalandsskogen.

Torsdag 13. oktober:

Naturforvalter Stein Byrkjeland om sjøfuglenes situasjon på Vestlandet.

Foredragsserien ble økonomisk støttet av flere kommuner, Rogaland fylkeskommune og Vitenfabrikken i Sandnes.

Våtmarksutstilling i friluftsfyret Kvasseheim

Jæren har 23 våtmarksreservater med internasjonal vernestatus, såkalte RAMSAR-områder. Nå kan du gjøre deg kjent med våtmarkene på en spennende utstillingen i friluftsfyret Kvasseheim. Utstillingen kan du også se på www.friluftsfyret-kvasseheim.no

Det er fylkesmannen i Rogaland og Direktoratet for Naturforvaltning som har laget våtmarksutstillingen. i utstillingen inngår også lydusj, film fra Jæren, naturkviss med premier og tegneoppgaver for de minste. Fra et panoramavindu kan du studere fuglelivet i Kvasseheimsbukta gjennom et publikumsteleskop. Utstillinga som står i andre etasje i den tidligere fyrmesterboligen er gratis.

Bruk gjerne toget når du drar til Kvasseheim. Gå av på Brusand stasjon, derfra er det en merket tur-løype til Kvasseheim som tar en drøy time.

Friluftsfyret Kvasseheim kan også by på en kafe med fantastisk utsikt over Jærhavet og en utstilling om redningshistorien på Kvasseheim. Kaféen og utstillingene er åpne hver søndag fra kl. 11 til kl. 17. Friluftsfyret blir drevet av Jæren Friluftsråd.

Eirin inn i Naturvernforbundets sentralstyre

Etter seks år i landsstyret, tar Eirin Hivand Haneberg plass i Naturvernforbundets sentralstyre. Der skal hun samarbeide med leder Lars Haltbrekken og nestleder Ingeborg Gjørum de neste to årene. Det nye sentralstyret på seks medlemmer ble enstemmig valgt på Naturvernforbundets landsmøte på Hamar i august.

Eirin har etterhvert lang fartstid i Naturvernforbundet. Hun kom med i fylkeslaget i 2004 og har vært styreleder siden 2007. Eirin kommer fra Bugøyfjord i Finnmark, men har bodd mesteparten av livet på Hauge i Dalane. Miljøinteressen er ikke av ny dato. Eirin er utdannet naturforvalter fra Bø i Telemark og har særlig interesse for det klassiske naturvernet. Hun har siden 1993 jobbet som næringsmiddelinspektør ved Mattilsynet i Egersund.

På bildet av sentralstyret for perioden 2011-2013 kjenner vi igjen blant andre Ingeborg Gjørum (foran t.v.), Eirin Hivand Haneberg (foran t.h.) og sjefen sjøl, Lars Haltbrekken i midten bakerst. Foto: Martin Ødegård.

Miljøpris til Marøy

Enjo Norge har tildelt Marøyprosjektet miljøprisen for 2011. Prisen er på 15 000 kroner og skal gå til å styrke arbeidet med formidling og tilrettelegging. Siden 2000 har en dugnadsgruppe lagt ned nær 4000 timer i rydding, brenning og skjøtsel av det gamle kulturlandskapet på Store Marøy utenfor Stavanger.

Prisen ble overrakt av Enjos lokale bedriftsrepresentant, Elin Fikstvedt under et styremøte på Mostun tirsdag 21.juni.

Kvanndalen på film

Kvanndalen landskapsvernområde i Suldal er festet på film. Den vakre stølsdalen innerst i Suldal ble vernet i 1997. Filmen er laget av Alf Odden og Jarle Lunde og kan lastes ned på denne web-adressen: <http://suldal.miljostatus.no>

Kystlandskap truet av bruer

Finnøy kommune og Rogaland fylkeskommune vil bygge veg mellom Fogn, Bokn, Tjørnøy, Byre, Sauøy, Halsnøy og Børøy. Det betyr store fyllinger og fem bruer i et av de vakreste kystlandskapene i Ryfylke.

Prosjektet innebærer omfattende inngrep i naturen, stor skade for friluftslivet og økt privatbilbruk. Ulempene for natur og miljø er betydelig høyere enn fordelene, mener Naturvernforbundet.

Bruene og fyllingene vil endre kystlandskapet dramatisk og negativt, og det vil bety omfattende inngrep i strandsonen, blant annet på Sauøy som er et viktig utfartsmål for friluftsliv. Bruene vil hindre den frie ferdsel for seilbåter som er de mest klimavennlige fritidsbåtene.

Naturvernforbundet mener arbeidet med reguleringsplan for vegprosjektet må skrinlegges.

Grønt lys for Eiganestunnelen

Fylkesmannen i Vest Agder har avvist alle klager på reguleringsplanen for E39/Eiganes nord. Vedtaket i Stavanger bystyre fra desember 2008 er dermed å anse som gyldig.

Naturvernforbundet og flere andre berørte parter påklaget vedtaket i bystyret om å bygge Eiganestunnelen med utvidelse av E39 på Tasta fra to til fire felt. Det nye vegprosjektet inngår i Kyststamveien mellom Kristiansand og Trondheim og skal i tillegg tjene som lokal hovedveg.

Protestene mot reguleringsplanen har vært massiv, først og fremst fra beboere på Tasta. Men også fylkesmannen i Rogaland og Naturvernforbundet har hatt kritiske merknader til planen. Nå er alle klager avvist av settefylkesmannen i Vest-Agder.

”...kommunen har foretatt en saklig og forvarlig avveining mellom de ulike interesser som gjør seg gjeldende i saken. Vedtatt reguleringsplan har også solid flertall i bystyret. Vi mener da at hensynet til det kommunale selvstyret må tillegges stor vekt i favør av å opprettholde reguleringsvedtaket”, konkluderer fylkesmannen i Vest-Agder.

Mest vei fra Ap og H

Bjelland (A) og Sagen Helgø (H) vil ha i både pose og sekk: Mer vei og mer kollektiv. – Lite troverdig klimasatsing, påsto Eilef Meland (SV).

Sykkelstamvei til Forus, forsert bygging av bussfiler og en ny regional parkeringspolitikk skal redusere bilkøene og klimautslippene, mener Ap og H. Men partiene vil også ha Ryfast med 2-3000 biler som daglig skal gjennom Stavanger. -Ikke troverdig, mener SV.

Verken Ap's ordfører kandidat Cecilie Bjelland eller Høyres Christine Sagen Helgø presenterte nye radikale grep for å løse trafikkutfordringene i regionen, da Naturvernforbundet inviterte til debatt på KultKafeen mandag 5. september. Kort oppsummert vil Høyre fortsatt har mindre pisk enn Ap. Mens Ap er skeptisk til Bybane, er H og SV sterkt for.

SV's Eilef A. Meland viste til de

positive erfaringene med tidsdifferensierte bompenger i Stockholm som har fått sterk støtte i befolkningen. Det beveget ikke Sagen Helgø. Hun erklærte seg som motstander uten å ville begrunne motstanden. Bjelland og Ap støtter rushtidsavgift.

Meland viste til at Ryfast og Eiganestunnelen vil koste 6 milliarder kroner, som er mer enn det koster å bygge Bybane. Han karakteriserte det som en gigantisk subsidiering av 2-3000 daglige bilbrukere og et betydelig bidrag til å forlenge køene i Stavanger sentrum.

Henning Stokke fra Tasta opplyste forsamlingen om at Eiganestunnelen vil generere like store klimautslipp som man vil spare ved

å bygge Bybanen.

Verken Bjelland eller Sagen Helgø tok Ryfast-hansken. Det er åpenbart et vedtak partiene ikke ønsker omkamp på.

Så blir spørsmålet om samferdselsmyndighetene mener Stavanger-regionen bruker virkemidlene som skal til for å nå klimamålene. Hvis ikke kan Stavanger se langt etter statlige belønningsmidler som Trondheim og Bergen har fått tildelt flere hundre millioner kroner av.

På det godt besøkte møtet i KultKafeen (52 tilhørere) var det faglige innledninger av Gorm Carlsen fra AsplanViak, Holger Schlaupitz fra Naturvernforbundet og Eddie Westad fra Statens Vegvesen.

Ryfast- en miljøbombe

Ryfast inkludert Hundvågtunnelen vil øke utslippene av klimagasser tilsvarende 20 000 tonn årlig. Bybanen er til sammenlikning beregnet å gi en nedgang i klimagassutslippene på om lag 11 000 tonn.

Det betyr at Bybanen som miljøtiltak vil ha null positiv effekt dersom Ryfast-prosjektet gjennomføres.

I tillegg kommer utslippene som byggingen av Ryfast vil generere i form av boring, sprengning, støping og bortkjøring av masser. Tas dette med i klimaregnskapet for Ryfast vil

fortsatt ferjedrift være en bedre miljøløsning.

De reelle miljøkonsekvensene av Ryfast er ikke lagt på bordet. Det bør skje etter metoden som skal anvendes i neste Nasjonal Transportplan (NTP). Her skal hvert prosjekt ha budsjett både for lokale og globale klimautslipp, vurdert i et livsløpsperspektiv.

En slik vurdering vil vise at sju milliarder kroner i investert i Ryfast, vil være en særdeles et særdeles negativt prosjekt for miljøet.

Stavanger midt på treet

Stavangers transportpolitikk er lite fremtidsrettet, og viser ingen miljøetsatsing over gjennomsnittet. Det mener Naturvernforbundet etter å ha vurdert byens innsats på arealbruk og transport knyttet til Framtidens Byer-prosjektet.

Kristiansand, Stavanger og Bergen får terningkast 3, og havner dermed midt på treet i Naturvernforbundets undersøkelse. De ni byene som ble vurdert fikk alle terningkast fra 1 til 6 etter evne og vilje til å implementere avtalen i Framtidens byer. Naturvernforbundet vurderer at "ingen av byene fører en politikk som i tilstrekkelig grad demper bilbruken slik at viktige miljømål kan nås", og deler ikke ut noen toppkarakter. Trondheim kom best ut i undersøkelsen med et terningkast 5, tett fulgt av Oslos terningkast 4.

"Stavanger har flere prosesser innenfor areal- og transportplanlegging på gang både i kommunen og i regionen. Kommunen har planer om både sykkelstamvei og bybane. At kommunen ellers er en pådriver for realisering av mange veiprosjekter, trekker helhetssinntrykket ned," skriver Naturvernforbundet i sin vurdering.

- Dette var ikke et veldig imponerende resultat. Et terningkast

3 viser at Stavanger er i gang, men at det mangler et godt stykke før vi kan kalle oss fremtidsrettet i denne byen. Vi forventer kraftige tiltak framover, sier styreleder Eirin Hivand Haneberg i Naturvernforbundet Rogaland.

Naturvernforbundet mener samarbeidsavtalen i Framtidens byer er et godt utgangspunkt for arbeidet med å skape grønne og klimavennlige byer. Leder Lars Haltbrekken peker på at det er i folketette områder at det er lettest å erstatte forurensende biltrafikk med miljøvennlige alternativer. Men det krever at politikerne tør å satse på både gulrot og pisk, og dermed blir høstens lokalvalg viktig.

- Vår undersøkelse viser at flere av byene trenger mer handlekraftige politikere, som tør å sette grenser for biltrafikken og satse miljøvennlig. Dermed kan vår vurdering være til hjelp når folk skal stemme i høst, sier leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken.

Framtidens byer er en samarbeidsavtale mellom staten, KS og 13 norske byer for å skape mer miljøvennlige og grønne byer basert på tiltak innenfor fire ulike områder: arealbruk og transport, stasjonær

Stavanger transportpolitikk er lite fremtidsrettet, går det fram av en evaluering Naturvernforbundet har gjort av Framtidens byer. Her fra Bilfri søndag på Motorveien. Foto: Anne Elisabeth Carlsen.

energibruk i bygg, forbruk og avfall samt tilpasning til klimaendringer. Naturvernforbundets undersøkelse knyttet seg kun til temaet om arealbruk og transport, og kun de 9 byene som valgte å svare på Natur-

vernforbundets spørsmål er vurdert i undersøkelsen.

Ingen alternativ til Bybane

Bybanen vil være et viktig – og avgjørende – supplement til buss og jernbane, og vil betjene knutepunkt som i dag ikke betjenes av Jærbanen.

Det bybanemotstander ikke har forstått er at framtidens transportbehov på Nord-Jæren vil være så store, og transportbrukerne så kresne, at verken buss eller dobbeltspor vil være tilstrekkelig til å løse behovene. Folkeveksten, og dermed økningen i transportvolum, vil være så stor at buss blir et uhensiktsmessig transportmiddel. Vi trenger løsninger som kan transportere flere, til en lavere pris, og med bedre komfort enn buss kan tilby.

Denne regionen har hatt visjonære politikere som har tilrettelagt for

en vekst i arbeidsplasser og biltrafikk som mangler sidestykke. Med Ryfast og Eiganestunnelen vil denne utviklingen bare akselerere. Evner vi virkelig ikke å ta inn over oss framtidens trafikkutfordringer? Tror vi fortsatt at det er mulig å bygge oss ut av transportutfordringene ved hjelp av nye og enda breiere veier? Eller skal vi ta inn over oss de klimautfordringer og transportrealiteter som store deler av verden allerede er i ferd med å ta inn over seg?

Vi trenger ikke dra langt av gårde for å finne byområder på Nord-Jærens størrelse som har lyktes i sin satsing på kollektivtrafikk og banebaserte løsninger. Skal vi lykkes, trenger vi imidlertid politikere som makter å tenke en visjo-

Bybanen er et viktig og avgjørende supplement til buss og jernbane, skriver Bjarte Hetland. Illustrasjon: Bybanekontoret.

nær tanke, og som kan holde både to og tre tanker i hodet samtidig – tog, buss OG bybane!

Utdrag leserinnlegg i Aftenbladet ved Bjarte Hetland, styremedlem i Naturvernforbundet.

Visjonen for Mostun natursenter

Mostun på 1930-tallet. Funkishus med flott hageanlegg. Foto: Byarkivet i Stavanger.

Mange husker den gang Bonde-ungdomslaget drev kafe på Mostun. Kafeen opphørte på 1960-tallet og Mostun har siden vært mer eller mindre stengt for almenheten. Nå skal dørene igjen åpnes for alle.

Naturvernforbundet og samarbeidende organisasjoner har allerede gitt en forsmak på Mostun natursenter. I løpet av kort tid har vi rigget til hele fire utstillinger i bygget og invitert turgåere til å besøke oss hver søndag fram til 18. desember.

Tilbake til 30-tallet

Men vi vil mer. Mye mer. Vi vil tilbakeføre og istandsette Mostun. Bygget er nedslitt etter en uheldig rehabilitering på tidlig 1980-tallet. Alle funksidetaljene fra perio-

den 1930 til 1980 ble fjernet. Vi ønsker å tilbakeføre samtidig som bygget blir miljø- og energisertifisert. Det betyr minst en halvering av energiforbruket og overgang til nye, fornybare energikilder.

1. etasje skal i sin helhet bli et moderne natursenter, med utstrakt bruk av interaktive informasjonssystemer. Ideen er å formidle opplevelser, engasjement og kunnskap om naturmangfoldet i Mosvatnet og andre steder i Stavanger. Vi ser på barn og unge som den viktigste målgruppen, men senteret skal også være åpen og tilgjengelig for andre.

Historisk hage

Utearealet inngår i visjonen vår

Den gang Mostun var på landet og Tjensvolltjernet en intakt våtmark. Flyfoto fra 1936-1937. Foto: Byarkivet i Stavanger.

for Mostun. Hageanlegget som ble anlagt rundt 1900, er det få spor igjen av. Vi ønsker å tilbakeføre elementer av det historiske anlegget og å utvikle det øvrige av utearealet som en naturlig del av natursenterets formål og innhold. Altså aktiv formidling av kunnskap om biologisk mangfold. Første skritt på veien, er fjerning av uønskete vekster med stort spredningspotensiale, i hovedsak pryddbringebar og parkslirekne. Dette arbeidet er vi allerede godt i gang med.

Så skal selvfølgelig Mostun bli et kompetansesenter for naturkunnskap, basert på de frivillige organisasjonene som skal ha tilhold i huset. Her blir det kontorer

og møterom og muligheter for mindre konferanser. Foreløpig er Mostun bare i begrenset grad tatt i bruk til dette formål, fordi vi i skrivende stund (1. desember) ikke har skrevet leiekontrakt med hus-eier, Stavanger kommune.

"Nye Mostun" i 2014

Naturvernforbundet kan komme langt med dugnad. Men visjonen kan ikke innfris uten betydelig støtte fra ulike aktører. Vi ser for oss et stort spleiselag der myndigheter, næringsliv, stiftelser og privatpersoner bidrar slik at "Nye Mostun" kan stå ferdig til Naturvernforbundet 100-års jubileum i 2014.

Fotografisk hyllest til Mosvatnet

Naturfotografen Roy Mangersnes reiser ikke alltid over bekken etter vann. Han kan finne like store fotografiske utfordringer i Mosvatnet som på slettene i Botswana. Det skal vi være glade for.

Det er sagt og skrevet mye om Mosvatnet. Men ingen har så langt forsøkt seg på en fotografisk hyllest av Mosvatnet. Det har Mangersnes gjort med stort hell. I høst har han utgitt boka "Mosvatnet og Stokkavatnet – en guide til fugler og dyr". 208 sider med lekre bilder fra Stavangers mest artsrike naturmiljøer.

Roy har vokst opp med Mosvatnet og Stokkavatnet. Det var kanskje der naturinteressen hans ble vakt

og som førte til biologiutdanning ved NTNU i Trondheim. Vi aner at kunnskapen han ervervet om dyrs adferd og livsmiljø er grunnleggende for Roys fotografiske credo.

For det er miljøbildene som først og fremst imponerer. Her er trolske, maleriske stemninger som man skulle tro var hentet fra helt andre og "villere" steder. Men så er det altså fra urbane Mosvatnet. Bildene forteller oss at den ufriserte, tette og varierte strandvegetasjonen i Mosvatnet ikke bare er viktig for det biologiske mangfoldet. Den er også full av inntrykk og flotte opplevelser for oss tilskuere. Om vi bare evner å stoppe opp og se.

Boka til Roy er en viktig påminnelse om at Mosvatnet og Stokkavatnet er unike naturskatter som Stavanger må ta godt vare på. Slik sett er boka et sterkt og godt innlegg i debatten om utviklingen av Mosvatnet. Roys bok bør overbevise alle om at det viktigste er å ta vare på naturverdiene framfor å urbanisere og tilrettelegge Mosvatnet og Stokkavatnet.

Boka er til salgs i distriktets bokhandlere. Roy Mangersnes selger signerte utgaver av boka på Mostun natursenter til og med søndag 18. desember.

"Mosvatnet og Stokkavatnet – en guide til fugler og dyr"

- Forfatter og fotograf: Roy Mangersnes
- Utgiver: WildPhoto, oktober 2011
- Trykk: Gunnarshaug, Stavanger
- 208 sider gjennomillustrert

Rasering av lakseelv

"Alle" sa nei til Giljajuvet kraftverk i Dirdal: Fylkesmannen, miljø- og friluftsfylkesorganisasjonene og til og med Gjesdal kommune. Men utbygger, Fjellkraft AS, gir ikke opp så lett.

I en revidert søknad tilbyr utbyggeren seg å bygge terskler og trapper i elva slik at laksen kan forsere vandringshindre. Det er bare tøv,

ifølge Oddvar Vermedal, leder i NJFF, Rogaland.

- Dette er ett av de aller beste laksevasdragene på Vestlandet. Med utbygging blir en firedel av den lakseførende strekningen ødelagt. En minstevannsføring på to kubikkmeter i sekundet, slik det nå legges opp til, er det samme som en rasering av den steinete elva, uttaler Vermedal til Aftenbladet.

- Fisken vil ikke klare å komme opp, og vil stille seg i utløpet av kraftstasjonen, ikke gå opp i elva. Gyteplassene blir ødelagt. Dette er det verste eksempelet på ødeleggende kraftutbygging vi har sett, understreker han til avisen.

NVE skal nå ta stilling til Fjellkrafts reviderte søknad.

Utbygger foreslår laksetrappert i strykene ovafor og nedafor Kvitebrua i Giljajuvet. – Hjelper ingenting, kontrer Vermedal i jeger- og fisk. Foto: Inge Haugen.

Løgnene fra Borten Moe

Olje- og energiminister Ola Borten Moe (Sp) vil ha mer av alt: Mer olje, mer vannkraft, mer vindkraft og flere kraftlinjer. Men noen står i veien for Borten Moe's energiske drømmer: Miljøorganisasjonene, og i særdeleshet Naturvernforbundet.

Borten Moe hevder at forbundets fylkeslag landet over klager på alle konsesjoner som blir gitt for småkraftverk. Statsråden mener Naturvernforbundet i praksis er motstander av satsing på ren, fornybar kraft.

Men er det sant?

Nei! Ikke i Rogaland og heller ikke i andre fylker. I Rogaland ble det i fem-års perioden 2007-2011 gitt 18 utbyggingstillatelser med en samlet produksjon på ca. 130 GWh. I samme periode ble åtte søknader avslått av NVE. Seks av avslagene er påklaget, men ikke en eneste klage kommer fra Naturvernforbundet. Samtlige klager er fra utbyggerne.

Ola Borten Moe må gjerne mislike at Naturvernforbundet har meninger om vannkraft. Men når han kritiserer Naturvernforbundet må vi kunne forvente at han holder seg til fakta.

Ola Borten Moe bør holde seg til fakta, foreslår Naturvernforbundet. Foto: Berit Roald/Scanpix

Nye kraftverk i verna vassdrag

At Bjerkeimsvassdraget ble varig vernet mot kraftutbygging i 2005 er ikke til hinder for kraftutbygging. Vernevedtaket omfatter ikke små kraftverk (inntil 3 MW). Det er heller ingen begrensninger på antall kraftverk som kan bygges i vassdraget.

Derfor er det i Bjerkeim som ellers i fylket der det renner vann: Søknadene kommer inn i et jevnt sig. I Bjerkeimsvassdraget er det søkt om seks kraftverk, hvorav tre er opprusting av eksisterende. Resultat: Ett avslag og fem tillatelser.

Tillatelsene omfatter Fossvatn, Tengesdal, Vaule, Malmei og Ørsdal. Mjåvatn kraftverk ble avslått fordi prosjektet vil ha negative konsekvenser for verneverdiene, i følge NVE. De fem kraftverkene vil produsere ca 13 GWh som tilsvarer energiforbruket i ca 600 husholdninger.

En av tillatelsene er påklaget. Det gjelder Dalane Energis søknad om å oppruste og utvide Ørsdal småkraftverk. Selskapet har fått konsesjon, men med vilkår. Heltarsbekken tillates ikke som ny overføring, og kraftverket får mindre slukevne enn omsøkt. Tillatelsen betyr en ny produksjon på 9,8 GWh, en reduksjon fra 15,4 GWh. Klagen på konsesjonen for Ørsdal småkraftverk går til OED for endelig avgjørelse.

Bedre løsning for Forsandåna?

Forsand Sandkompani har fått konsesjon for senking og flytting av Forsandåna i Forsand kommune. Bedriften har fått tillatelse til å flytte elva over en strekning på 1500 meter og å senke elva med inntil 13 meter.

Naturvernforbundet mente inngrepet var et dramatisk og uakseptabelt inngrep i vassdragsnaturen, og har påklaget vedtaket. Men det blir ingen klagebehandling i denne omgang. Forsand Sandkompani har nemlig bedt om at klagebehandlingen stilles i bero inntil det blir lagt fram en ny plan som bedre imøtekommer naturinteressene.

Naturvernforbundet og NVE har akseptert anmodningen om å utsette klagebehandlingen.

Torvmyrå i kulturminneplan

Torvmyrå er tatt inn i kulturminneplanen som Stavanger bystyre vedtok på sitt siste møte før sommerferien. Også deler av Kalvøy er med i planen. Begge forslagene var reist av Naturvernforbundet.

Kommunedelplan for kulturminner 2010-2025 er et spennende gjennombrudd for byens mer eller mindre intakte kulturlandskap. Lierdal på Tasta og Store Marøy er to av i alt 15 kulturlandskap som nå inngår i planen. Det betyr i praksis at det ikke kan gjøres vesentlige inngrep som endrer disse kulturlandskapene. Skjøtsel og vedlikehold av landskapene blir imidlertid en utfordring for eierne og for kommunens naturforvaltere.

Naturvernforbundet har tidligere skrytt av planen og har samtidig fremmet flere tilleggforslag. To av disse er tatt med i den endelige vedtatte planen, nemlig Torvmyrå og deler av Kalvøy. Torvmyrå på Vassøy er byens siste intakte myr som ble brukt til torvskjæring. I og ved myra finnes det forøvrig flere synlige kulturspor som står i fare for å bli ødelagt av krattskog.

Den som har god hukommelse vil kanskje huske at Naturvernforbundet tidlig på 1990-tallet tok til orde for å bevare søndre deler av det såkalte Universitetsområdet på Grannes. Her er det et unikt kulturlandskap med en flott bekk, stor eik, steingjerder og naturbeitemark. Daværende ordfører Arne Rettedal hadde ingen sans for innspillet vårt og sørget for at det ikke ble til gjenstand for politisk behandling. Byantikvaren fastslår at forslaget ikke er "realistisk" og mener vel med det at det ikke politisk realistisk.

Naturvernforbundet mener den gang som nå at de søndre delene av Universitetsområdet har store og unike natur- og kulturkvaliteter. Det vil være et gedigent tap for byen og universitetsmiljøet om området bygges ned.

Torvmyrå på Vassøy.

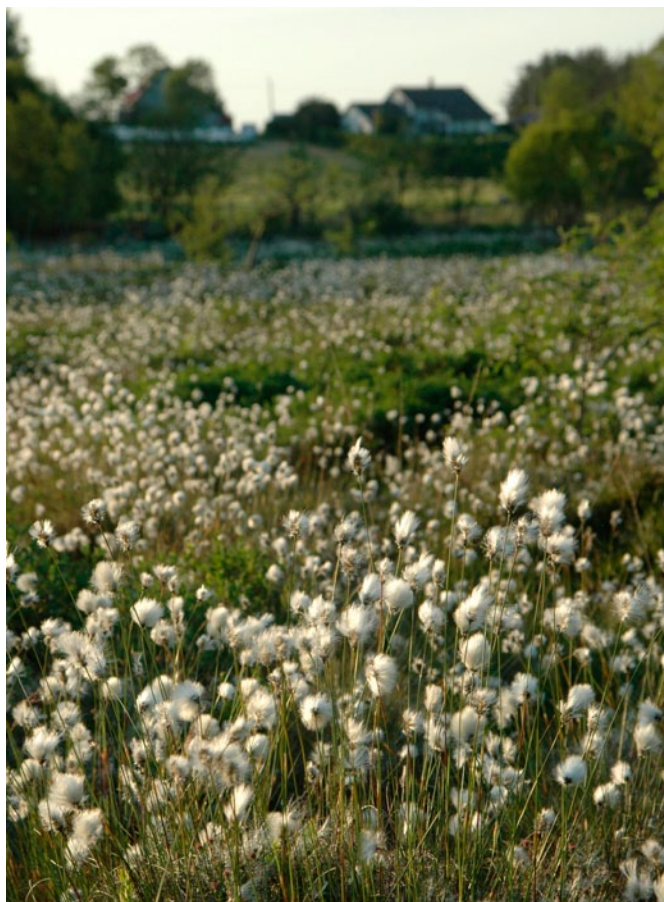
En uslipt diamant i Randaberg

Naturvernforbundet vil gi honnør til politikere og administrasjon i Randaberg kommune for velvilje og interesse for sikring og restaurering av Ryggmyra. Ryggmyra er en uslipt diamant med et unikt potensiale for visning og dokumentasjon av en rest av det gamle Jæren.

Ryggmyra er en klassisk fattigmyr som var dominerende på Låg-Jæren gjennom flere tusen år. Etter 150 år med intensiv nydyrking er denne myrtypen sjeldsynt på Låg-Jæren. Enkelt rester finnes fortsatt, men disse er små og fragmenterte og plan-tesamfunnene er gjerne sterkt påvirket av næringstilførsel og gjengroing.

På Nord-Jæren er Ryggmyra unik. Etter det vi kjenner til finnes det ikke myr av tilsvarende størrelse og kvalitet i regionen. Således vil Ryggmyra være et kultur- og naturminne av stor regional verdi.

Etter initiativ fra Naturvernforbundet ble Ryggmyra båndlagt som naturvernområde i gjeldende kommuneplan. Men båndleggingen må følges opp med reguleringsplan og skjøtselavtaler med grunneierne. Det er det arbeidet kommunen nå har signalisert at de vil gå i gang med.

I juli er Ryggmyra dekket av et blomstrende teppe av torvmyrull.

Fylling i Sørmarka må vekk

Fyllingen ved Ullandhaugbakken i Sørmarka er ulovlig og må vekk krever Stavanger kommune. Grunneier og entreprenør er ilagt overtredelsesgebyr på henholdsvis 5000 og 10000 kr.

Det var Naturvernforbundet og en turgåer som gjorde kommunen oppmerksom på fyllingen som ble påbegynt i et beiteområde ved foten av Ullandhaugbakken. Området er regulert som friområde i gjeldende kommuneplan. Grunneier hadde ikke søkt tillatelse til å etablere fyllingen slik plan- og bygningsloven krever.

En lokal entreprenør har fylt i med overskuddsmasser bestående av stein, grus og jord. Deler av området er fuktig beitemark, som nå dels er ødelagt. Området er kjent som hekkeplass for vipe. Grunneieren gjorde det samme i

Fyllingen i Sørmarka ødelegger et viktig habitat for vipa.

2006. Han etablerte en fylling i et fuktig område ved Sørmarkveien. Naturvernforbundet påtalte forholdet, men verken kommunen eller fylkesmannen foretok seg noe som helst.

I forbindelse med den nye fyllingen er det ikke satt tidsfrist for fjerning og tilbakeføring av beitemarka. Naturvernforbundet vil følge kommunens håndtering av saken nøye.

Lom - en lykkelig nasjonalparkkommune

– *Lom ville vært ubetydelig i reiselivssammenheng uten nasjonalparkene,*
ordfører Lom, Simen Bjørge.

Jotunheimen er den best besøkte nasjonalparken i Norge. Fra dalføret vest for Knutshøe. Foto: Jarle Naustvik.

Tekst: Kjetil S. Grønnestad

Naturvernforbundet i Rogaland ønsker at Rogalands første nasjonalpark skal etableres i Preikestolområdet. Det er fordi det 215 km² store landskapet rundt Preikestolen, Lysefjorden og heiestrøkene innenfor, fortjener merkelappen "Nasjonalpark". Fylkesmannen i Rogaland har vurdert verneforslaget og uttalt at området tilfredsstiller kravene til nasjonalparkstatus.

Selv om mange er begeistret for idéen om en nasjonalpark i Rogaland, tok ikke akkurat alle ordførerne i de berørte ryfylkekommunene bølgen

for forslaget.

I Lom kommune øverst i Gudbrandsdalen, har pipen en helt annen og langt mer positiv lyd.

Nasjonalparkkommune

Lom er en fjellkommune, en typisk utkantkommune, og er plassert langt fra nærmeste storby. Lom er også en av Norges 33 nasjonalparkkommuner. Innenfor Loms kommunegrense finner man nemlig ikke bare en, men hele tre nasjonalparker. Det er Breheimen, Jotunheimen og Reinheimen. De har stor betydning for kommunen.

– Jotunheimen nasjonalpark er Norges best besøkte nasjonalpark. Her i Lom representerer reiselivet om lag 1/3-del av arbeidsplassene. Flesteparten av disse er i en eller annen form knyttet til nasjonalparkene, sier Bjørge.

Han kan fortelle om høye besøkstall. Lom sentrum er en av Norges fem nasjonalparklandsbyer, og her er det ifølge ordføreren over 700.000 besøkende i løpet av noen hektiske sommermåneder.

Kommunen bruker statusen som nasjonalparklandsby for det det er

verdt. Ikke minst i markedsføringen av Lom som et godt sted både å besøke og bo.

Turisme

Det drives variert næringsvirksomhet i tilknytning til nasjonalparkene i Lom. Bjørge lister opp blant annet guiding, overnatting, servering, brevandring, toppturer med mer. En av bedriftene han nevner spesielt er Naturopplevingar. Siden 1993 har de hatt arrangement og aktiviteter for næringsliv, organisasjoner, private grupper og enkeltpersoner. Smakebiter på deres tilbud i

1/3 del av arbeidsplassene i Lom er knyttet til nasjonalparkene. Turister i Lierdalen i Jotunheimen nasjonalpark. Foto: Ola Njå.

nasjonalparkene inkluderer breturer, guiding til Galdhøpiggen, grotteturer og flere varianter av pakketurer.

– Vi arbeider kontinuerlig med planer for å utvikle mulighetene knyttet til nasjonalparkene. Stillhet, fred og uberørt natur er trendy og et voksende produkt. Sykkelturisme er et godt eksempel. Klimapark 2469 et annet, sier Bjørgen.

Klimapark2469 ligger oppe ved Juvasshytta, to mil sør-vest for Lom sentrum i retning Galdhøpiggen. Dette skal være en arena med unik orkesterplass til klimaendringene. Her får man en guida rundtur som inkluderer arkeologi, glasiologi og meteorologi. Ikke minst får man gå inn i den 60 meter lange istunnelen som er boret inn i Juvfonna. Her inne i isbreen, stilles det ut gjenstander som har dukket opp fra den smeltende isen, blant annet gjenstander fra de første reinjegerne.

Hver nasjonalpark sine restriksjoner

Naturmangfoldloven § 35 (nasjonalparker) sier blant annet: "Som nasjonalpark kan vernes større

naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep. I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet."

Men den som leter etter et felles sett med verneregler som gjelder for alle nasjonalparker, leter forgjeves. Naturmangfoldloven legger føringer for verneforskrifter og forvaltningsplaner, men hver nasjonalpark har sin egen verneforskrift og sin egen forvaltningsplan med særegne målsettinger og verneregler tilpasset lokale forhold.

– Dette betyr at hver nasjonalpark har sitt eget regelverk som regulerer mulighetene og begrensningene næringsinteressene står overfor, forklarer Asgeir Meland, seniorrådgiver i Nasjonalparkseksjonen ved Direktoratet for naturforvaltning.

Dersom det skulle bli en verneprosess for Preikestolområdet, blir det gitt rom for lokale innspill, vurdering og tilpasninger, for å få på plass

en så god lokal verneforskrift og forvaltningsplan som mulig.

Det er nå innført en ordning med lokale nasjonalparkstyrer. De har lokalt valgte politiske representanter, og egen nasjonalparkforvalter, med ansvar for saksbehandlingen etter nasjonalparkens verneforskrift og forvaltningsplan.

Meland kan altså ikke gi noe konkret svar på hvilke restriksjoner en eventuell Preikestolen nasjonalpark vil få. Imidlertid kan Loms mest kjente nasjonalpark sammenlignes med det mulige restriksjonsnivået for en eventuell Preikestolen nasjonalpark.

– I Jotunheimen nasjonalpark er bruksinteressene tradisjonelt sterke. Det er derfor nærliggende å sammenligne den med en eventuell nasjonalpark i Preikestolområdet. Dette gjelder ikke minst områdenes betydning for reiselivet, sier han.

Generelt sett tillates det næringsvirksomhet med små krav til tilrettelegging og infrastruktur som ikke går på bekostning av verneformålet. Det vil i praksis si tradisjonelt beite, naturbasert reiseliv samt forskning og undervisning.

Eksisterende næringsliv med store krav til infrastruktur og varig påvirkning på naturmangfoldet, blir som regel ikke innlemmet i nasjonalparken. Slik næringsvirksomhet vil heller ikke kunne nyetableres innenfor nasjonalparkens grenser.

Det er store variasjoner i forvaltning av organisert ferdsel. I noen nasjonalparker reguleres organisert ferdsel strengere enn i andre. Det skyldes nasjonalparkenes ulike verneformål. I nasjonalparker med et etablert

Spiterstulen et av flere reiselivsanlegg i Lom kommune. Foto: Jarle Naustvik.

høyt aktivitetsnivå, som for eksempel Jotunheimen, vil begrensningene være færre. Det samme kan sies om Preikestolområdet.

Større tekniske inngrep eller oppføring av nye byggverk er ikke tillatt. Men i noen tilfeller gis det dispensasjon i områder med etablert bebyggelse. Nye veier tillates imidlertid ikke.

Lite konflikt i Lom

Jotunheimen nasjonalpark ble opprettet i 1980, Reinheimen i 2006 mens Breheimen kom i 2009. Ifølge Simen Bjørgen var det lite konflikt rundt disse etableringene.

– Kommunestyrets behandling ved opprettelsen av nasjonalparkene var enstemmig med 30 års intervall og under vekslende politisk regime. Det var lite konflikter på grunn av at det meste av arealet er statsallmenning. Vi hadde litt konflikter med en grunneier i forbindelse med Breheimen i 2009, men det meste er i normalt gjenge nå, sier ordføreren som selv tilhører Senterpartiet.

Han har et ønske om at norske myndigheter ser til nasjonalparker i Europa, for eksempel Syd-Tyrol. Der brukes nasjonalparkene aktivt i distriktpolitikken, framholder han.

Ordfører i Lom, Simen Bjørgen fra Senterpartiet, mener ryfylkekommunene ikke har noe å frykte ved en eventuell nasjonalpark i Preikestolområdet. Foto: Lom kommune

Solheims oppskrift for Preikestolen nasjonalpark

- Få med kommuner, fylkesting og andre interesser så er grunnlaget lagt for en nasjonalpark i Preikestolområdet. Bred lokal støtte betyr ikke at alle kommuner og hver eneste grunneier må være enige, presiserte miljøvernminister Erik Solheim da han svarte på spørsmål om hva som må til for å få Preikestolen nasjonalpark.

Spørsmålet kom på Naturvernforbundets landsmøte på Hamar i august, og spørsmålstiller var fylkeslagets styreleder, Eirin Hivand Haneberg. Hun viste til Solheims brev til Stortingets energi- og miljøkomite i mars i år der han sier følgende til Venstres forslag om å igangsette arbeidet med nasjonalparken:

"For meg er det også viktig om det er lokal politisk vilje og enighet om å igangsette en verneplanprosess..."

Hva legger du konkret i utsagnet "lokal politisk vilje og enighet", spurte Hivand Haneberg statsråden.

- Lokale initiativ kan ikke bety at alle skal være enige, men det må likevel bety at det er betydelig støtte for det., svarte Solheim og la til:

Det må være dokumentert støtte for Preikestolen fra kommuner, fylkesting og interesser. Om dette kommer på plass vil vi klare å få nasjonalparken gjennom i det politiske systemet, ifølge miljøstatsråden.

Miljøvernminister Erik Solheim vil gjerne ha nasjonalpark i Preikestolområdet.
Foto: Miljøverndepartementet.

Landsmøtet krever supplerende nasjonalparkplan

Naturvernforbundet samlet til landsmøte på Hamar i august, krever at det straks blir satt i gang arbeid med en supplerende nasjonalparkplan. Behovet for dette er allerede godt dokumentert, mener landsmøtet som blant annet viser til de nasjonale og internasjonale verneverdiene i Preikestolområdet som ikke har vernestatus.

Her følger et utdrag av landsmøtets uttalelse:

Naturvernforbundet registrerer med glede at nasjonalparkplanen, som ble vedtatt av Stortinget i 1993, om kort tid sluttføres. Norge har med dette fått 54 nye nasjonalparker og

landscapsvernområder. Likevel er det nødvendig å utvide nasjonalparkplanen ytterligere. Naturvernforbundet, samlet til landsmøte på Hamar 26.- 28. august 2011, krever at regjeringen setter i gang arbeidet med en supplerende nasjonalparkplan.

En evaluering av alle verneområdene i fastlands-Norge (NINA Rapport 535 – 2010) fastslår at de viktigste områdene for biologisk mangfold i altfor liten grad er sikret gjennom vern. Rapporten fastslår at det er stort behov for supplering av dagens verneområder som kan sikre viktige forekomster av naturtyper og arter.

Presset på de deler av norsk natur som ikke er tilstrekkelig sikret for ettertiden, er for tiden sterkt. Det skyldes først og fremst økt interesse for kraftutbygging og gruvedrift. Flere viktige naturområder i lavlandet trues av by-vekst og økt industrialisering av landbruket.

Naturvernforbundet reiste i 2008 forslag om å etablere Preikestolen nasjonalpark. Frivillige naturvern- og friluftsforslag som representerer over 300 000 medlemmer står bak kravet. Våren 2011 fremmet Venstre forslag om det samme på Stortinget, og miljøvernminister Erik Solheim har fastslått at området har store natur- og kulturver-

dier. Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning skal vurdere vern av Preikestolområdet i sammenheng med en samlet evaluering av norske verneområder, men statsråden har uttalt at lokalt initiativ er en forutsetning for vern. Naturvernforbundet mener det først og fremst må være naturverdiene som skal ligge til grunn for vern av naturområder.

Naturvernforbundet mener at behovet for en supplerende verneplan er godt nok dokumentert. Derfor må arbeidet starte nå slik at det kan bli avklart hvilke områder og naturtyper som kan inngå i den supplerende nasjonalparkplanen.

Norge har i dag 41 nasjonalparker. 34 på fastlandet og 7 på Svalbard.

<http://www.dirnat.no/nasjonalparker/>

Nasjonalparkkommune og nasjonalparklandsby:

- Tanken er at kommuner med store deler av sitt areal vernet som nasjonalpark, skal kunne bruke denne statusen i markedsføringssammenheng, og for å synliggjøre en helhetlig miljøprofil.
- For å kunne bli en nasjonalparkkommune, må minst ett av følgende krav være innfridd:
 - 1) Kommunen har minimum 30 prosent av arealet sitt vernet som nasjonalpark.
 - 2) Minst 300 km² av kommunen er vernet som nasjonalpark.
 - 3) En hel nasjonalpark ligger innenfor kommunegrensa.

- 36 kommuner tilfredsstiller hovedkravene for å kalles en nasjonalparkkommune og er invitert til å søke en slik status.
- For at et tettsted skal få status som nasjonalparklandsby må tettstedet være en naturlig innfallsport til en nasjonalpark. Tettstedet må også fungere som et servicesenter for nasjonalparken der tilreisende finner god informasjon om parken, overnatting, servering og tjenester, som for eksempel guiding.
- Per i dag, har 33 kommuner blitt nasjonalparkkommuner, mens fem tettsteder har fått tittelen nasjonalparklandsby.
- De 33 nasjonalparkkommunene er: Dovre, Engerdal, Follidal, Gausdal, Hol, Lesja, Lierne, Lom, Luster, Midtre Gauldal, Målselv, Nordreisa, Odda, Oppdal, Rana, Rørвик, Saltdal, Skjåk, Snåsa, Stryn, Sunndal, Tinn, Vardø, Vadsø, Vinje, Nore og Uvdal, Vågå, Norddal,

Rauma, Sørfold, Sel, Vevelstad og Grane.

- De 5 nasjonalparklandsbyene er Fossbergom i Lom, Geilo i Hol, Jondal i Jondal, Storslett i Nordreisa og Vingelen i Tolga.

Mer informasjon om nasjonalparklandsbyer og nasjonalparkkommuner finner du her:

<http://www.dirnat.no/friluftsliv/reiseliv/nasjonalparker/nasjonalparklandsbyer/>
<http://www.dirnat.no/friluftsliv/reiseliv/nasjonalparker/nasjonalparkkommuner/>

Andre nyttige lenker:

www.naturopplevelingar.no
www.klimapark2469.no
www.fjell.museum.no
www.dirnat.no/friluftsliv/reiseliv

*Ole Isaksen var sterkt bekymret for ødeleggelsen av oldtidsanlegg. "Dødssjødno" på Sele var en av gravhaugene foreningen fikk fredet i 1932.
Foto: UiS/Arkeologisk Museum.*

Av Erling Somme Kielland

Vi innleder denne gang med en interessant opplysning fra 1929. Det er tidligere fortalt at foreningen skrev en rekke avisartikler om naturfredningsarbeidet i andre land og verdensdeler. Byarkivet i Stavanger oppbevarer foreningens arkiv tilbake til starten i 1928. Et fyldig og omfattende arkiv, som jeg har kikket i - og fra nå av vil utfylle og dokumentere de ofte knappe opplysninger som er nedskrevet i styreprotokollene.

I arkivet ligger en oversikt med overskrift "Avisartikler av formann Ole Isaksen i 1929". Disse var klippet ut og samlet i en konvolutt, og trykket både i Stavangeren og Stavanger Aftenblad. Hele 41(!) artikler hadde han forfattet dette ene året, med informasjon om naturfredning i 19 forskjellige land, bl.a Belgisk Kongo. Flere innlegg fylte nesten en hel avisside. I sannhet en imponerende

prestasjon som forteller mye om overmaskinist Ole Isaksen's kunnskaper, engasjement, og store virkelyst for foreningen!

Fredning av kristtorn

Den 30 januar 1930 var det årsmøte på Grand Hotel. Der frasa Isaksen seg gjenvalg, og til ny formann "valgtes med akklamasjon Anders Bærheim". Han er i ettertid særlig kjent som en meget dyktig byhistoriker. At han gjennom flere år også var et aktivt styremedlem i naturfredningsforeningen er det nok mange som ikke vet idag.

Av styresaker som var viktige dette året kan nevnes: - et ønske om 10 års fredning av kristtorn - om 10 års totalfredning av villrein i det sydlige Norge - om foreningens avisartikler - og om formannens befarung av lokale "oldtidsanlegg". Der konklusjonen var: .."det viser sig desværre at antallet av gravhau-

ger minker sterkt. Man kommer nu til å fremme et av styret behandlet forslag med fredning av visse nærmere bestemte gravhauger."

I styreprotokollen er det også opplysninger om at foreningens ønske om fuglefredning ved fyrvesenets eiendommer var oppe til debatt, foranlediget av et brev fra fyrdirektøren. En annen sak gjaldt et brev fra landbruksdepartementet vedrørende import av bisamrotter. Denne ble sendt videre til landsforeningen.

Maanedlig medlemsblad

I juni reiste Ole Isaksen på foreningens vegne til "Naturfredningsårsmøte i Bergen". Der deltok foruten han selv også landsforeningens formann, K.Gledisch og professor Rolf Nordhagen fra Vestlandske Kredsforening. Møtereferatet forteller at Isaksen både hadde innlegg, og fremsatte flere

forslag vedrørende fortidsvern og naturfredning. Bl.a fremhevet han "sterkt betydningen av et obligatorisk maanedlig eller 2 - maanedlig medlemsblad og foreslog at et saadant blev startet snarest." Men det forslaget fikk liten støtte av Gledisch og Nordhagen som heller ville ha en; "fyldig og vakker aarbok (aarsberetning.)"

Som avslutning på dette innsynet i foreningens arbeid i 1930, skal vi sitere noen setninger fra et utklippet avisinlegg i foreningsarkivet om krypskytteri på Jæren.

"Spør man gårdbrukere om det er deres folk som driver krypskytteri, så får man ofte det svar fra Sola og sørover at det er helst "De Sandnes" som driver denne trafikk. "Men hvorfor får dere ikke navne og melder av til lensmannen" "Det e' fyse å få dei karane til å gi op navn, det ble vel helst en store snud å høra" var det en som svartte.

Takk til fylkestinget for fredning av 47 fuglearter

Rogaland naturfredningsforening hadde verken et Miljøverndepartement eller en fylkesmann å henvende seg til når det gjaldt fredningssaker på 1930-tallet. Fylkestinget var den gang den rette

instansen. Her et takkebrev som naturfredningsforeningen sendte til fylkestinget i oktober 1930:

"Som kjendt besluttet fylkestinget i fjor å frede 47 fuglearter i 32 herreder i 3 år, og resultatet av denne

fredning har vakt alle naturvenners og fugleelskeres udelte tilfredshet. Det er påfallende for alle hvor sterkt enkelte fuglearter har tiltatt i antall bare på det ene året. Det skyldes jo først og fremst den varme

vår og sommer med de gunstige rugvilkår, men at alt dette vildt nu får leve, skyldes fredningen - og hundreder og atter hundreder naturvenner er fylkestinget taknemlig for dette fredningsvedtak."

Den store vandringen – mot slutten

Tekst og foto:

*Roy Mangersnes/
WildPhoto*

Få andre arter har så mange myter og historier knyttet til seg som den Europeiske ålen. Spesielt forunderlig var det at det aldri ble funnet egg eller yngel fra denne slangeformede fisken. Aris-toteles antok at ålen oppstod fra mark og slim.

Det var først på 1920-tallet at forskere fant svaret på ålens gåtefulle liv. I Sargassohavet nordøst for Cuba og Bahamas fant forskerne ålelarver med rester av plommesekken i behold. Gyteplassen til ålen var oppdaget, 8000 kilometer fra de norske elvene!

I Sargassohavet starter altså en utrolig reise over hele Atlanterhavet og langt opp i norske vassdrag. Den første delen av reisen tar hele to til tre år. I løpet av den tiden driver ålelarvene passivt med Golfstrømmen uten noen som helst kontroll med hvor de ender opp. I dette såkalte leptocephalus-stadiet, som kommer av gresk for flatt hode, minner larvene riktig nok om et 7-8 cm langt glassaktig løvblad som glir med strømmen på 100 til 300 meters dyp. Det er jo ikke rart at det tok sin tid før ålens fødestue ble oppdaget. Først når larvene nærmer seg Europas kyst endrer de form til glassål.

Alvoret begynner

Da starter den store vandringen for alvor. I milliontall svømmer ålene opp i elvene langs kysten, og videre opp i de minste bekearmen. Stryk, fosser og andre hindringer som ikke lar seg forsere stanser ikke ålene. De kryper over våte enger og myrer, men kan også klatre opp i bergsprekker og murvegger om det er fuktig nok. Ålen i innlandet lever mesteparten av sitt liv i ferskvann, og reiser tilbake i havet for å gyte. Den eldste ålen som er registrert ble 84 år. Den største ålen som er målt var 1,3 meter lang.

Ålen kan vandre lange avstander på land om det er fuktig nok.

I flere land var det, og enkelte steder er det fremdeles, vanlig å fange glassål mens den er på vei opp i elvene. I Norge ble det fanget 281 tonn ål, i 2009 var fangsten redusert til 69 tonn. Siden 2010 har ålen vært totalfredet i Norge.

Kritisk truet

Midt på 80-tallet sank plutselig antallet glassål som vandret opp i de Europeiske elvene dramatisk. I henhold til Artsdatabankens rødlistevurdering fra 2006 hadde bestanden da blitt redusert med 50-70 % de siste 10 årene. Enkelte fagmiljø hevder at bestanden av glassål som i dag vandrer opp i Europas vassdrag er redusert med hele 99 % fra 1980-nivå!

Årsakene til den dramatiske bestandsnedgangen er mange og uklare. Mudring og utfylling i strandsonen blir pekt på som én årsak. Vannkraftutbygging med demninger, rørgater og tørrlegging av elver og bekker er en annen årsak. I tillegg kommer utstrakt taretråling, fiskeri og tekniske installasjoner på havbunnen som andre viktige årsaker. Ål navigerer ved hjelp av elektromagnetisk stråling og

det er indikasjoner på at fiskene oppfatter de mange elektriske kablene fra petroleumsindustrien som barrierer. I tillegg spiller svømmeblære-parasitten *Anguillicola crassus* trolig også en rolle.

Nylig publiserte artikler fra Nederland viser at det trengs mikroskopiske mengder av det vanlige kjemiske stoffet PCB for å ta livet av ålens embryo. Faktisk vil et PCB nivå i kroppen på en hunn, som tilsvare halvparten av det som er tillatt i ål som serveres som mat, være nok til å ta livet av hennes ufødte avkom.

Selv om PCB er forbudt finnes miljøgiften i nesten alle levende organismer og særlig i marine arter. PCB brytes sakte ned og vi vil nok dessverre se langtidsvirkninger av tidligere synder i mange år fremover.

Resultatet av dette er at et av naturens største underverker, ålens mystiske vandringsmønstre, kan være på vei mot en brå stopp uten at noen får det med seg. Alle vet at isbjørn, panda og tiger er truet av utryddelse, men nå er altså vår egen ål også på vei utenfor stupet.

Ålen lar seg ikke stoppe av en foss. Den går utenom.

Strand har fått

Arvid Tjøstheim er ansvarlig for dette blinkskuddet av rødnebbterner.

Spesiell bergformasjonen i Sko-makerjuvet vest for Reinanuten. Foto: Arvid Tjøstheim.

Stor snabelsvermer er fremragende flygere og kan år om annet komme til Norge helt fra Middelhavslandene. Foto: Gunleif Helland.

Ramsløk har smak som minner om hvitløk. Planten finnes bare noen få steder i Strand. Foto: Leiv Krumsvik.

sin naturbibel

Noen elsker sitt lokale naturmiljø så høyt at de synes det må dokumenteres for all verden. Men en ting er å ville det, noe annet er å gjøre det. Et knippe naturenusiaster fra Strand kommune har gjort det. Og resultatet som er presentert mellom to permer og over 396 sider er mildt sagt imponerende.

De som allerede har bladd seg gjennom praktverket "Naturen i Strand" ser at det ligger et voldsomt arbeid bak. Uendelige mange timer og dager, år inn og år ut, på jakt etter lyset og det gode motivet. Kombinert med en inngående kunnskap om natur og lokale forhold, vil "Naturen i Strand" stå som et standardverk i lange tider.

Det er et trettitalls medlemmer i Strand Fotoklubb som har laget boka. Den vesle fotoklubben har utmerket seg over lang tid. God kontinuitet, stor entusiasme og en utpreget evne til å formidle sine fotografiske blinkskudd fra den mangfoldige naturen i Ryfylkekommunen. I 20 år har klubbens medlemmer utgitt en egen naturkalender med motiver fra kommunen. Det har vært en økonomisk suksess. Såpass bra at fotoklubben har lagt seg opp penger nok til å gå i gang med den store drømmen om å utgi bok.

Dyp naturinnsikt

Resultatet har blitt noe langt mer enn en samling med gode bilder. Det er det mange som kan ta. Det unike med "Naturen i Strand" er bruken av bildene. Fotografene besitter nemlig dyp artskompetanse og inngående lokalkunnskap. Denne kunnskapen har de øst av på en behersket måte. Tekstene til bildene er nemlig korte, konsise og innsiktsfulle. Forfatterne har ikke falt for å fristelsen å fortelle alt de vet, men har tilrettelagt tekstene for det store, naturinteresserte publikum. Godt gjort!

Den neste genistreken er oppbyggingen av boka, eller strukturen om du vil. Bilder og tekster er delt inn i åtte kapitler, hver markert med egen fargekode. Her er fem kapitler om kommunens naturkategorier; øyene og fjordene, skogene, hei og fjell, kulturlandskapet og vann, vassdrag og myr.

Heldige Steinsvåg

Som seg hør og bør er første kapittel en introduksjon til Strandnaturen – flora, fauna, klima og geologi. Flere av fotoklubbens medlemmer er aktive naturvernere, gjennom Naturvernforbundets lokallag og Jørpelandselvas Venner. Derfor er boka også en meget kompetent og lesverdig beretning om kommunens verdifulle biologiske mangfold

inkludert en fullstendig redegjørelse om truede arter og truede naturtyper.

Hvis ordfører Helge Steinsvåg noen gang skulle bli spurt om å dokumentere kommunens naturmangfold, trenger han ikke å lete i kommunens naturbase. Han kan trygt bruke fotoklubbens bok, i trygg forvisning om at de færreste av landets kommuner har noe som likner i omfang og kvalitet!

Turguide

Sist i boka, men ikke minst, har fotoklubben tenkt på deg og meg som ønsker å bli kjent med Strandnaturen. Hele 38 turforslag kan vi velge mellom, fra turer i strandsonen til turer til de høyeste fjelltopper. Korte og nyttige beskrivelser av ruter og natur som i tillegg er tegnet inn på gode kart. Bra!

Du må ikke være fastboende eller ha hytte for å ha nytte av "Naturen i Strand". Boka er interessant sjøl for den som aldri har satt sine bein i kommunen. Og har du ikke vært der, får du raskt lyst til å hive deg på første ferje til Strandlandet.

"Naturen i Strand" får du kjøpt i de fleste bokhandelene i distriktet. Og selvsagt på Mostun natursenter som har åpent hver søndag fram til jul.

"Naturen i Strand"

- 396 sider, gjennomillustrert.
- Redaksjon: Arvid Tjøstheim, Gunleif Helland, Ove S. Førland og Leif Bruntveit.
- Utgiver: Strand Fotoklubb 2011
- Grafisk utforming og produksjon: Torhild's Reklamebyrå AS
- Trykk: Gunnarshaug, Stavanger
- Pris bokhandel 400 kr
- Pris Mostun natursenter 300 kr

Heng (foran) og Horje (t.h) er to av øyene i Strand. I tåkehavet skimtes Stavanger. Foto: Magne Tjøstheim.

Tiarmet blekksprut er vanlig i fjordene i Strand. Foto: Leif Bruntveit.

Liten skogmus kan ofte ta seg inn i hytter og hus for overvintring. Foto: Gunleif Helland.

Ny runde om oppdrettsanlegg i Sjernarøyene

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) opphever fylkesmannens vedtak om å avslå Grieg Seafoods søknad om ny oppdrettslokalitet ved Norheimsøy i Sjernarøyene. Saken er ikke godt nok opplyst og fylkesmannen må gjøre en ny vurdering av søknaden, krever Klif.

Naturvernforbundet har gått mot søknaden fra Grieg Seafood. Forbundet frykter store negative virkninger på det marine miljø i et sårbart naturområde med betydelige forekomster av hekkende sjøfugl. Området har allerede et stort oppdrettsanlegg ved Norheimsøy. Lokalbefolkningen har også engasjert seg mot anlegget som vil berøre tradisjonsrike fiskeplasser.

Som ventet påklaget Grieg Seafood fylkesmannens avslag. Selv om dette vedtaket nå er opphevet, er ikke saken avgjort. Fylkesmannen skal gjøre en ny vurdering og det er på grunnlag av denne Klif skal ta endelig standpunkt til søknaden.

Takhekkerne holder stand

Måkene på Nord-Jæren trives på hus-takene, og de ser ut til på få være i fred. Det indikerer den fjerde tellingen av takhekkende måker utført av Ecofact på oppdrag fra Naturvernforbundet.

Tellingene har skjedd hvert år siden 2009 i industriområdene på Forus, Dusavik og Risavik. Tellingene skjer i slutten av mai ved bruk av helikopter.

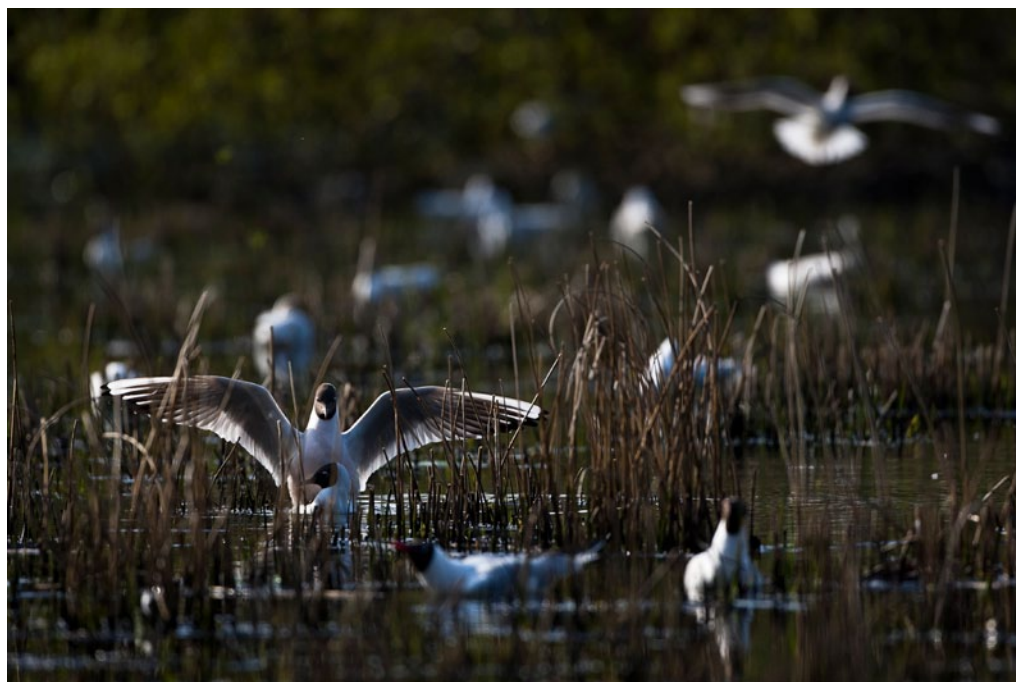
Siden starten i 2009 har hekkebestanden av fiskemåke økt med nær 20 prosent, til 202 par i år. Bestanden av sildemåke har nesten blitt tredoblet, fra 13 hekkende par i 2009 til 35 hekkende par i 2011.

Tellingene blir avsluttet i 2012.

Ryfast-protest i Stavanger

Når dette leses har motstanderne av Ryfast vært samlet til et protestmøte utenfor Sølvberget i Stavanger. Arrangementet gikk av stabelen torsdag 1. desember og blant arrangørene er Strand Arbeiderparti, Forsand kommune, Rogaland Unge Venstre, Vårt Stavanger, Stavanger Natur og Ungdom og Naturvernforbundet.

Svak vekst i bestanden av hettemåke

Mosvatnet har holdt stand som hekkeplass for hettemåker. Foto: Roy Mangersnes/wildphoto.no

Hettemåke er kåret til Årets fugl 2011 av Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Bakgrunnen for kåringen er en markert bestandsnedgang over lang tid. Gjennom landsomfattede hekketellinger ønsker NOF å få dokumentert hettemåkas status.

I 1975 ble hekkebestanden på Jæren talt av Steinar Eldøy. I 2009 ble lokalitetene talt på ny av fire fugleveteranere fra Jæren. Tellingene ga dramatiske resultater: 13 hekkekolonier er redusert til fire. Ca 9400 hekkepar i 1975 var redusert til ca

330 hekkepar i 2009. En nedgang på nesten 95 prosent.

En av registratorene, Erling Sømme Kielland, publiserte en artikkel om funnene i Rygjavern nr 1-2011.

Hekkemåkebestandene på Jæren er talt på ny i 2010 og 2011. Tellingene i fjor viste et historisk lavmål på bare 194 hekkepar. I år har bestandene vist en betydelig framgang fra 2009, med 558 hekkepar. I dette inngår imidlertid to helt nye saltvannslokaliteter i Stavanger med

ca 100 hekkepar. Resultatet av årets tellinger endrer ikke på det store bildet, nemlig at ni av ti hekkende hettemåkepar har forsvunnet fra Jæren i løpet av 35 år.

Den avsluttende tellingen i den 3 årig undersøkelsen av hekkende hettemåkepar i Jærregionen er gjennomført av Kåre Kyllingstad, Finn M. Fuglestad, Erling S. Kielland og Svein Efteland. Årets rapport kan du lese på www.naturvern.no/rogaland eller i Falco nr 3-2011, NOF-Rogalands eget tidsskrift.

Seier i Hamrabø

To grunneiere i Hamrabø i Suldal kommune får ikke lov å bygge landbruksveier inn i heia, sjøl om kommunen har gitt tillatelse. Naturvernforbundet påklaget byggevedtakene og har fått fullt medhold fra fylkesmannen i Vest-Agder.

En tungveiende grunn for avslagene er at veiprosjektene vil ha negativ effekt både for det varig vernede Hamrabøvassdraget og for inngrepsfri natur (INON). De omsøkte vegene har dessuten lav økonomisk nytteverdi for grunneierne. Fylkesmannen mener som Naturvernforbundet at landbruksvegene ikke tilfredsstiller kravene i vegforskriften i jordloven.

En av grunneierne har likevel bygd

Ulovlig veg bygd inn til Kilen i Hamrabø.

en del av den omsøkte vegen og påberoper seg at det er gitt muntlig og skriftlig tillatelse. Dette er avvist

av fylkesmannen og Suldal kommune er pålagt å følge opp den ulovlige vegbyggingen.

Ekofisk-senteret

Samspill i 40 nye år

For 40 år siden kom Norges første oljeproduksjon i gang – fra Ekofisk-feltet. Gjennom samspill er det til nå skapt verdier for rundt 1804 milliarder kroner fra dette og de andre feltene i Ekofisk-området. Nå investerer vi i videreutvikling av feltene – og forbereder de neste 40 årene.

**Vi ser framover
– og nordover.**

**Vi har ambisjoner
om å vokse på norsk
sokkel og fortsatt
være en
nøkkelspiller.**

ConocoPhillips

ConocoPhillips er et internasjonalt integrert energiselskap med aktivitet over hele verden. Hovedkontoret ligger i Houston, Texas. Virksomheten i Norge ledes fra selskapets kontor i Tananger utenfor Stavanger. ConocoPhillips er en av de største utenlandske operatørene på norsk sokkel. Selskapet står bak driften av feltene i Ekofisk-området og har eierandeler i felter som Heidrun, Statfjord, Visund, Oseberg, Grane, Troll, Alvheim og Huldra.

KREATIVITET ER EN VIKTIG ENERGIKILDE

OUR CREATIVE ENERGY: Som energiselskap står vi foran mange utfordringer. Men løsningene finner vi ofte i vår egen kreativitet. I TOTAL vet vi at morgendagens løsninger vil være et resultat av vår evne til å tenke annerledes – i dag. Derfor er vår kreativitet en viktig ressurs.

Vi har stor tro på vår framtidige rolle som en viktig energiaktør i Norge. TOTAL er kontinuerlig på jakt etter nye krefter. Les mer på **www.total.no**

Our Creative Energy

TOTAL

TOTAL E&P NORGE AS har i mer enn 40 år vært en av de aller største aktørene på norsk sokkel. Vi står for 14 prosent av TOTAL-gruppens samlede olje- og gassproduksjon. TOTAL-gruppen er verdens femte største olje- og gasselskap, med virksomhet i 130 land.

SANDNES KOMMUNE
Kommunalteknikk

HAR DU VURDERT Å HJEMMEKOMPOSTERE?

Sandnes kommune tilbyr alle sine abonnenter gratis lån av kompostbinge.
Du velger selv om du vil beholde eller levere inn den brune beholderen.

Les mer på våre nettsider www.sandnes.kommune.no
eller kontakt Servicekontoret på 51 97 60 00

Spør eller gi oss tips om
drikkevann, avløp,
vei og renovasjon!

taleroret.no

DET LØNNER SEG!

**Vi har et mål som alltid ligger fast –
Økt lønnsomhet for bonden!**

Felleskjøpet Rogaland Agder

www.fkra.no

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nofo.no

**En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologitutvikling**

Nytt natursenter i Stavanger

-Kjempekjekt, mente park- og veisjef Torgeir Esig Sørensen og alle andre som var tilstede da Mostun natursenter ble offisielt åpnet søndag 6.november.

Sørensen har vært en pådriver i arbeidet for et natursenter i Mostun. Han har ikke møtt motstand på veien. Et enstemmig hovedutvalg for miljø- og utbygging, bestemte på møte 23.august at Mostun skal leies ut til Naturvernforbundet.

-Dette er en gledens dag. Jeg har store forventninger til utviklingen av natursenteret som Mosvatnet virkelig fortjener, fremholdt Sørensen før han erklærte senteret som offisielt åpnet.

Hovedattraksjonen under åpningen var en fotoutstilling av naturfotografen Roy Mangersnes basert på hans nye bok om Mosvatnet og Stokkavatnet. I tillegg kunne publikum studere en utstilling om naturmangfold i Rogaland og en utstilling om Mostuns historie. Seinere er utstillingene blitt supplert med en utstil-

ling om våtmarkene på Jæren.

Senteret har åpent hver søndag fra kl 12 til 15 til og med 18.desember. Bemanningen skjer på dugnad, og folk er ikke vanskelige å be. På senteret kan man sette seg ned og ta en kopp kaffe eller kjøpe en økologisk vaffel. I 1.etasje er det rigget et salgsbord med lokale naturbøker, fuglekasser og andre "grønne" varer til hygge og nytte.

Naturvernforbundet skal flytte fra Sandvigå til Mostun forhåpentlig i løpet av desember. Mostun har plass til et-par kontorer, lagerrom og et mindre møterom. Med på lasset til Mostun blir lokallagene av Norsk Botanisk Forening og Norsk Ornitologisk Forening. Også Syklistenes landsforening skal ha sine styremøter på Mostun.

I anledning åpningen av senteret er det laget en midlertidig sti fra turvegen og til Mostun. Denne skal erstattes med en permanent sti når det foreligger en samlet plan for det gamle hageanlegget.

Mostun ble bygd som sommersted for boktrykker og avisutgiver Arnt Moe i 1867. Naturvernforbundet jobber med å dokumentere mest mulig av bygget og eiendommens

144 årige historie. Alle som har bilder og historier oppfordres til å ta kontakt med Erik Thoring på tlf 416 83 238 eller sende noen ord til rogaland@naturvern.no

..og julegavene kjøper du på Mostun Siste åpningsdag er søndag 18.desember fra kl. 12 til 15.

Til hygge og nytte

Fuglesang CD	: 200,-
Toveis lupe	: 160,-
Minilupe	: 30,-
Puslespill, forskjellige	: 60,-
Kaffekrus m. dyremotiv	: 220,-
Bordbrikke, forskjellige	: 40,-
Flergangsgrill m.briketter:	: 180,-
Ryggsekk Bergans	: 250,-
Fuglesilhuett	: 50,-
Plakat vinterfugler	: 50,-
Plakat Norskekysten	: 140,-
Plakat hagefugler/vinterfugler	: 75,-

Bøker, kalender og fuglekasser

Eksotiske Rogaland.	
Forfatter Roy Mangersnes	: 200,-
Kjør	
Forfatter Roy Mangersnes	: 200,-
Mosvatnet og Stokkavatnet	
Forfatter Roy Mangersnes	: 300,-
Naturen i Strand	
Forfatter Strand fotoklubb	: 300,-
Norsk natur-farvel?	
Forfatter Sigmund Hågvar m.fl.	: 300,-
Lysefjorden og Preikestolen	
Forfatter Gunnar Henriksen	: 100,-
Kystsel	
Forfatter Gunnar Henriksen	: 50,-
På tur i Stavangers natur	
Forfatter Erik Thoring	: 150,-
Riskafjord kom seilande	
Forfatter Erik Thoring	: 100,-
Naturkalenderen 2011	
Utgiver Norges Naturvernforbund	: 200,-
Fuglekasse, meis	
Naturvernforbundet og UNINOR	: 130,-
Fuglekasse, stør	
Naturvernforbundet og UNINOR	: 150,-

Styreleder Eirin Haneberg ønsket velkommen til park- og veisjef Torgeir E. Sørensen som sto for åpningen av Mostun natursenter.